



PREDNOSTI I NEDOSTACI INSTITUTA MEĐUNARODNOG USVOJENJA DJETETA SA OSVRTOM NA MEĐUNARODNO USVOJENJE DJETETA U BOSNI I HERCEGOVINI

UDK:347.235:347.961(497.6)

DOI 10.51558/2712-1178.2025.11.1.259

Pregledni naučni rad

Dženana Bubić Kuralić, MA prava,
doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli
e-mail: dzenana.bubic1995@gmail.com

SAŽETAK

Djeca bez roditeljskog staranja su jedna od najranjivijih kategorija svakog društva te njihovoj zaštiti i zbrinjavanju treba posvetiti posebnu pažnju. Jedan od modusa zbrinjavanja djeteta i zaštite njegovog najboljeg interesa je institut (prekograničnog) usvojenja. Dijete može biti usvojeno od strane lica koja imaju isto državljanstvo kao i dijete ili od strane lica različitog državljanstva u odnosu na dijete. Osim toga dijete može biti usvojeno u državi njegovog porijekla ili u neku drugu državu ukoliko je to u skladu sa nacionalnim propisima koji regulišu tu oblast kao i relevantnim međunarodnim dokumentima. U radu će autorica analizirati pretpostavke i postupak međunarodnog usvojenja djeteta kao posebne vrste usvojenja koje je dopušteno i prema odredbama sva tri važeća Porodična zakona u Bosni i Hercegovini. Pored toga autorica ukazuje na značaj međunarodnih dokumenata u ovoj oblasti, te prednosti i nedostatke koje realizacija prekograničnog usvojenja nosi sa sobom.

Ključne riječi: usvojenje djeteta, međunarodno usvojenje djeteta, ZMPP, Porodični zakon, međunarodni dokumenti, najbolji interes djeteta

1. UVOD

S obzirom da ni sam institut usvojenja djeteta nije tako česta tema u Bosni i Hercegovini, o međunarodnom usvojenju je još manje riječi. Prema zakonskim odredbama Porodičnih zakona u Bosni i Hercegovini usvojenje je poseban vid porodično-pravne zaštite djece koja su bez roditeljskog staranja kojim se zasniva roditeljski odnos, a govoreći riječima običnog čovjeka usvojenje je čin spajanja velike čovjekove humanosti sa pravom na porodicu koje je zajamčeno kako Europskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama tako i samom Konvencijom UN-a o pravima djeteta.¹ Međunarodno usvojenje podiže sam čin usvojenja na jedan viši nivo uz činjenicu da se ono ne odvija u granicama jedne države te je samim time mnogo izazovnije od postupka usvojenja djeteta, koji se odvija unutar jedne države. Definicija međunarodnog usvojenja u svijetu ne postoji, međutim bitno je razlikovati međunarodno usvojenje sa međudržavnim, međuetničkim i međurasnim usvojenjem. Međunarodno usvojenje mora sadržavati međunarodni elemenat u obliku različitog državljanstva usvojitelja i usvojenika čak i bez preseljenja djeteta u drugu državu, dok međudržavno usvojenje podrazumijeva usvojenje djeteta koje mijenja državu u kojoj je živjelo bez obzira na državljanstva njega i usvojioca.² Međuetničko i međurasno usvojenje podrazumijeva usvojenje djeteta koje potiče iz različite rasne, etničke ili kulturološke skupine u odnosu na usvojitelje. Gotovo uvijek usvojenje djeteta iz druge države je i međunarodno i međudržavno i međuetničko i međurasno no bitno je naglasiti razliku. Ono što je zajedničko i najbitnije u svakom postupku zasnivanja usvojenja djeteta pa tako i u međunarodnom jeste najbolji interes djeteta o kome se mora voditi računa tokom cijelog postupka usvojenja. U radu će se govoriti i uz koje uslove entitetsko zakonodavstvo kao i zakonodavac Brčko Distrikta u Bosni i Hercegovini dopušta usvojenje djeteta iz Bosne i Hercegovine od strane stranog državljanina. Cilj rada jeste predstaviti

-
- 1 Družić, S., Čoralić, Z., Usvojenje kao oblik porodično-pravne zaštite djece, Zbornik Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću XV. 2023.god, str. 193-200
 - 2 Duraković, A.; Alihodžić, J.; Demirović, R.; Pravo stranaca na usvojenje u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.20, Mostar, 2023, str. 24



međunarodno usvojenje, njegov cilj i svrhu kao i cjelokupnu zahtjevnju proceduru koja mora biti ispoštovana prilikom njegovog zasnivanja, uz navođenje prednosti i nedostataka koje ono sa sobom nosi.

2. MEĐUNARODNO USVOJENJE DJETETA – HISTORIJSKI PREGLED

Institut usvojenja bio je oduvijek prisutan kroz historiju čovječanstva, samo su se njegovi ciljevi i svrha kroz vrijeme mijenjali.³ Hamurabijev zakonik je prvi pisani dokument koji govori o usvajanju djece.⁴ Ovaj institut bio je prisutan čak i u zakonodavstvima starog Egipta, Sparte, Atine i Rima kao i u drevnoj Mezopotamiji, Indiji te u Napoleonovom pravu.⁵

U teoriji je prisutno tumačenje o postojanju pet „valova“ prakse međunarodnog usvojenja. Prvi val započinje krajem Drugog svjetskog rata a traje sve do 1962. godine i odnosi se na međunarodno usvojenje djece iz uništenih zemalja Azije i Europe.⁶ Drugi val međunarodnog usvojenja fokusiran je na usvojenje djece iz Srednje i Južne Amerike koje su u tom periodu bile zemlje obilježene ekonomskom i političkom nestabilnošću, a treći val započinje padom komunizma i obilježava širenje ovog instituta na istočne europske zemlje.⁷ Četvrti val međunarodnog usvojenja odnosi se isključivo na Kinu koja je i u prvom valu bila vodeća po broju

-
- 3 Čović, A., Razvoj usvojenja kroz istoriju i savremeno pravni i društveni izazovi u oblasti zaštite dece bez roditeljskog staranja, Revija za europsko pravo:XXV (2023), Udruženje za evropsko pravo, Kragujevac, str. 67.
 - 4 Mehanović H., Usvojenje djece u šerijatskom i uporednom pravu, Godišnjak Behram-begove medrese u Tuzli, str. 29., dostupno na: [kapij_a_5_2_mehano_vi_c.pdf](#) (bb m.edu .ba), pristup: 20.07.2024. godine
 - 5 Alinčić, M.; Bakarić, Abramović, A.; Hrabar, D.; Jakovac., Lozić, D.; Korać, A.; Obiteljsko pravo, Zagreb: Birotehnika-centar za dopisno obrazovanje, 1994.godine., str. 295
 - 6 Kolarević, K., Blažeka Kokorić, S., Neke specifičnosti posvojenja djece iz drugih država, Posvojenje-različite perspektive, isti cilj, Zagreb, 2019.god., str. 98-124
 - 7 Ibid.,

međunarodno usvojene djece.⁸ Peti val, koji je ujedno i posljednji se odnosi na međunarodno usvojenje djece iz afričkih, siromašnih zemalja.⁹

Bračni parovi iz SAD-a i Kanade su prednjačili u međunarodnim usvojenjima. Usvojenu djecu su odvodili u svoje domicilne zemlje, te su prva međunarodna usvojenja u svijetu nastala upravo na ovakav način.¹⁰ Nadalje, razvijene države u kojima je „zaživjelo“ međunarodno usvojenje su započele sa osnivanjem agencija i organizacija koje su se bavile međunarodnim usvojenjem, primarno djece iz zemalja pogođenih ratnim dešavanjima.¹¹ Na taj način nastala je i Holt International Children's Services, jedna od prvih organizacija u svijetu za međunarodno usvojenje.¹² Iz prethodno navedenog proizilazi da su „push up“ faktori za međunarodno usvojenje uobičajeno podrazumijevali rat, ratna dešavanja te sve društvene okolnosti i socijalne politike koje proizilaze od istog.¹³ U jednom trenutku međunarodno usvojenje je izgubilo svoj primarni smisao i dobilo je sasvim drugu dimenziju. Humani čin pomaganja djeci je stavljen u drugi plan a ispred njega je postavljena ideja stvaranja novca i profita u sjeni zasnivanja međunarodnih usvojenja. U tom periodu došlo je do rapidno brzog širenja broja agencija za posredovanje u međunarodnom usvojenju koje su u cilju ostvarivanja profita djecu iz ekonomski nerazvijenih zemalja „izvozile“ u ekonomski jače zemlje za enormno velike novce zauzvrat.¹⁴ Spletom društvenih, političkih, kulturnih, naučnih i pravnih promjena u društvu od početka 21. stoljeća dolazi do pada međunarodnog usvojenja iako je danas prema domaćim zakonodavstvima ono dozvoljeno u gotovo svim državama svijeta.¹⁵

8 Ibid.,

9 Ibid.,

10 Jakovac-Lozić, D., Međunarodno posvojenje, Split, 2006. god., str. 11.

11 Ibid., str.12.,

12 Holt International Children's Services je neprofitna humanitarna organizacija koja pruža usluge usvajanja siročadi, djece beskućnika i djece u riziku, dostupno na: Holt International Children's Services (Accredited Organization Profile) - ECFA.org, pristup 21.07.2024.godine

13 Pelc, L., Motivi posvojitelja za međunarodnim posvojenjem, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2023. god., str. 5

14 Jakovac-Lozić, D., op.cit., str. 12-13.

15 Selman, P., Global statistics for intercountry adoption:



2.1. Međunarodno usvojenje djeteta u pravu BiH

Pored porodičnih zakona koji su na snazi u BiH¹⁶, materija prekograničnog usvojenja u Bosni i Hercegovini uređena je i Zakonom o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih država u određenim odnosima iz 1982.godine (u nastavku: ZMPP) koji je donesen od strane bivše SFRJ. S obzirom na pojavu interlokalnog sukoba zakona u ovoj oblasti, za predmetnu materiju je od velike važnosti i Zakon o rješavanju sukoba zakona i nadležnosti u statusnim, porodičnim i nasljednim odnosima iz 1979.godine (u nastavku: ZRSZN).¹⁷ Za institut međunarodnog usvojenja posebno su važne dvije odredbe ovog zakona i to čl.30. i čl.38. Članom 30.st.2 je propisano da ako su usvojitelji ili usvojenik strani državljani a po pravilima međunarodnog privatnog prava treba se primjenjivati pravo Bosne i Hercegovine, za usvojenje je mjerodavno pravo teritorijalne jedinice (entiteta/distrikta) na čijoj teritoriji usvojenik ima prebivalište a ako usvojenik nema prebivalište na teritoriji Bosne i Hercegovine mjerodavno je pravo teritorijalne jedinice (entiteta/distrikta) na čijoj se teritoriji nalazi prebivalište, odnosno ako ni usvojitelj nema prebivalište na teritoriji Bosne i Hercegovine mjerodavno je pravo teritorijalne jedinice u kojoj se usvojenje zasniva -lex fori.¹⁸

Receiving states and states of origin 2004-2020, Newcastle upon Tyne: Newcastle University., 2023.god., str.128.

- 16 Bosna i Hercegovina je država složenog uređenja, te je shodno ustavnoj podjeli nadležnosti, uređenje materije privatnopravnih odnosa, uključujući oblast usvojenja, na entitetskom nivou. Više o tome v. u: Alihodžić, J., Razvoj Evropskog međunarodnog privatnog prava: pravci reforme zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, OFF-SET Tuzla, 2012, str. 219-221. V. i Alihodžić, J., Duraković, A., Zakon o međunarodnom privatnom pravu u Bosni i Hercegovini - retrospektiva i perspektiva normativnog uređenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, 2023.
- 17 Duraković, A., Alihodžić, J., Interstate and Cross-Border Family Relations in Bosnia and Herzegovina: The Intricacies of Multi-Layered Legal System, Balkan Yearbook of European and International Law, 2022, str. 3-25
- 18 Ibid., str. 249.

Pored navedenog, i odredba čl. 38.st.2. odnosi se na institut međunarodnog usvojenja određujući nadležnost na osnovu državljanstva Bosne i Hercegovine u smislu da je nadležan organ teritorijalne jedinice na čijoj teritoriji ta osoba ima prebivalište ili boravište a ako nema prebivalište ili boravište na teritoriji Bosne i Hercegovine nadležan je organ teritorijalne jedinice čiji je ono državljanin.¹⁹ Bosni i Hercegovini je kao državi potpisnici Konvencije UN-a o pravima djeteta dopušteno da pravo stranaca na usvojenje uredi kao relativno dostupno pravo.²⁰ Da bi uopšte mogli govoriti o međunarodnom usvojenju, usvojenje mora sadržavati neki od međunarodnih elemenata koji se javljaju ili u subjektima usvojenja ili u mjestu donošenja odluke o usvojenju. Prema pozitivnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine kada je međunarodni element sadržan u subjektu usvojenja on se može javiti kada su usvojitelji državljani neke druge države i žele usvojiti dijete iz Bosne i Hercegovine (ono može imati državljanstvo BiH ili državljanstvo neke druge države uključujući i državu čiji su usvojitelji državljani) ili kada državljani Bosne i Hercegovine žele usvojiti dijete iz neke druge države koje može imati državljanstvo Bosne i Hercegovine ili države u kojoj ima prebivalište ili neke druge države.²¹ Bosanskohercegovački zakonodavci su koristeći se pravima iz Konvencije, pravo stranaca na usvojenje stranca uredili kao opće pravo a pravo stranaca na usvojenje domaćeg državljanina kao relevantno dostupno pravo.²² Sva tri Porodična zakona koja su na snazi u Bosni i Hercegovini sadržavaju odredbe o mogućnosti međunarodnog usvojenja. Porodični zakon FBiH u čl. 95 navodi da usvojitelj može biti državljanin Bosne i Hercegovine ali i strani državljanin ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta i ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini. Da bi se zasnavao ovakav vid usvojenja potrebno je prethodno odobrenje federalnog organa nadležnog za poslove socijalne zaštite.²³ Nakon 21 godinu primjene Porodičnog zakona u Republici Srpskoj koji je na snagu stupio 2002.godine, tokom 2023.godine na snagu je stupio

19 Dika, M., Knežević, G., Stojanović, S., Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu, Beograd 1991., str.243.

20 Varadi, T., Bordaš, B., Knežević, G., Pavić, V., Međunarodno privatno pravo, Beograd, 2010., str. 466-467.

21 Duraković A., Alihodžić, J., Demirović, R., op.cit., str.239

22 Ibid., str.241

23 Porodični zakon F BiH, ("Službene novine FBiH", br. 35/2005, 41/2005 - ispravka, 31/2014 i 32/2019 - odluka Ustavnog suda) čl. 95

novi Porodični zakon RS-a kojim je unaprijeđen institut međunarodnog usvojenja u Republici Srpskoj. Naime, starim zakonom bilo je propisano da usvojitelj može biti samo državljanin Republike Srpske a da izuzetno usvojitelj može biti i strani državljanin ako za to postoje naročito opravdani razlozi uz odobrenje organa uprave nadležnog za poslove socijalne politike.²⁴ Novim zakonom prethodna odredba je izmijenjena te novi Porodični zakon RS-a propisuje da usvojitelj može biti samo državljanin Bosne i Hercegovine s tim da usvojitelj može biti i strani državljanin ako za to postoje naročito opravdani razlozi pogotovo ako se za određeno dijete ne mogu pronaći usvojitelji među domaćim državljanima.²⁵ Za zasnivanje ovakvog vida usvojenja potrebna je saglasnost Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite RS-a.²⁶ Porodični zakon Brčko Distrikta u čl.80 propisuje identično kao i Porodični zakon F BiH u čl 95. Naime, usvojitelj može biti državljanin Bosne i Hercegovine ali usvojitelj može biti i strani državljanin ako za to postoje naročito opravdani razlozi, odnosno ako je usvojenje u najboljem interesu djeteta te ako dijete ne može biti usvojeno u Bosni i Hercegovini.²⁷ Iz svega prethodno navedenog da se zaključiti da bi se zasnovalo međunarodno usvojenje od strane stranog državljanina djeteta iz Bosne i Hercegovine potrebno je da se ispune tri uslova: da postoji “najbolji interes djeteta”, da je dijete nemoguće usvojiti u Bosni i Hercegovini (zakon F BiH i Brčko Distrikt) ili ako se za određeno dijete ne mogu pronaći usvojitelji među domaćim državljanima (zakon RS) te da je pribavljeno prethodno odobrenje nadležnih organa.

Niti jedan pozitivni Porodični zakon u Bosni i Hercegovini ne daje tačnu definiciju “najboljeg interesa djeteta” niti taksativno navodi šta spada pod isti. Zadatak utvrđivanja najboljeg interesa djeteta je na organu starateljstva koji daje ocjenu najboljeg interesa djeteta vodeći se zdravstvenom, finansijskom, moralnom, obrazovnom i duhovnom dobrobiti djeteta.²⁸

24 Porodični zakon RS-a (Sl. Glasnik RS-a. br. 54/2002,41/2008 I 63/2014) čl.147

25 Porodični zakon RS-a (Sl. Glasnik RS-a. br. 54/2002,41/2008 I 63/2014) čl.174

26 Porodični zakon RS-a (Sl. Glasnik RS-a. br. 54/2002,41/2008 I 63/2014) čl.174

27 Porodični zakon Brčko Distrikta (“Sl.glasnik Brčko Distrikta BiH” 23/2007) čl.80

28 Novak, A., Čuljak, A., Pravni okvir posvojenja djece izvan granica BiH, Zbornik radova Dani porodičnog prava

U Federaciji organ nadležan za socijalnu politiku i davanje saglasnosti za međunarodno usvojenje je Federalno ministarstvo za rad i socijalnu politiku tačnije Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece-Odsjek za zaštitu porodice i djece.²⁹ Federalno ministarstvo rada i socijalne politike u periodu od 2019.godine do 2023.godine dalo je 5 odobrenja za zasnivanje usvojenja maloljetne djece bosanskohercegovačkog državljanstva od strane stranih državljana.³⁰ Tokom 2019.godine dato je jedno odobrenje, 2020.godine također jedno odobrenje kao i naredne 2021.godine dok su tokom 2022.godine data dva ovakva odobrenja. U 2023.godini nije bilo zahtjeva za davanje odobrenja za zasnivanje usvojenja od strane stranih državljana. Od ukupnog broja datih odobrenja za usvojenje djece od strane stranog državljana, tri se odnose na slučajeve u kojima je jedan od bračnih partnera koji usvajaju bio državljanin Bosne i Hercegovine a drugi strani državljanin. Također u jednom slučaju se radilo o usvojiocima koji su strani državljanin ali su porijeklom iz Bosne i Hercegovine. Od ukupno 5 slučajeva u posljednjih 5 godina kada je ovaj nadležni organ dao svoju saglasnost na zasnivanje usvojenja od strane stranog državljanina u jednom slučaju se radilo o usvojiocima koji su bliski srodnici maloljetnog djeteta koje se usvaja. Ministarstvo je u 2024.godini od nadležnih organa starateljstva primilo 2 zahtjeva za davanje odobrenja za zasnivanje usvojenja od strane stranih državljana od kojih u jednom slučaju nije dalo odobrenje za zasnivanje usvojenja jer nisu bili ispunjeni zakonski propisani uslovi. U drugom slučaju je Ministarstvo dalo odobrenje za zasnivanje usvojenja ali je u toku adaptacioni period te se postupak zasnivanja usvojenja ne može smatrati okončanim dok isti ne bude zasnovan i organ starateljstva utvrdi da se maloljetno dijete adaptiralo na novu sredinu i usvoioce te da je konkretno usvojenje u najboljem interesu maloljetnog djeteta.³¹ Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske kao nadležni organ u davanju saglasnosti zasnivanja usvojenja od strane stranih državljana u RS-u, u periodu od 2019.godine do 2023.godine u svojoj evidenciji nema podatke da je izdalo ijedno odobrenje za zasnivanje

“Porodica u aktuelnom pravnom i društvenom kontekstu”
Mostar, 2022, str. 410

29 Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece, dostupno na: Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece – Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (fmrsp.gov.ba), pristupljeno: 10.08.2024.godine

30 Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, broj: 05-31/13-2156/24, Sarajevo, 03.09.2024.godine

31 Ibid.,



usvojenja djeteta domaćeg državljanstva od strane stranih državljana.³² Odnosno, u posljednjih pet godina nije zasnovano niti jedno usvojenje djeteta sa područja Republike Srpske sa međunarodnim elementom. Podaci ovog Ministarstva iz porodičnopravne zaštite iz tekuće godine obrađuju se do marta naredne godine tako da podaci za 2024.godinu u toku pisanja ovog rada nisu bili dostupni.³³ Organ starateljstva, Pododjeljenje za socijalnu zaštitu, Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u vremenskom periodu unazad pet godina (od 2019. godine do 2023.godine) nije imao zahtjeva za međunarodno usvojenje tako da u tom periodu nije moglo ni biti zasnovano usvojenje djeteta bosanskohercegovačkog državljanstva od strane stranog državljana.³⁴ Postupak podnošenja zahtjeva za davanje prethodne saglasnosti nadležnog organa utvrđena je Uputstvom o metodama utvrđivanja podobnosti djeteta i osobe koja želi usvojiti dijete i načinu izrade mišljenja o podobnosti za usvojenje donesenim 2006.godine i Uputstvom o postupku usvojenja djece Republike Srpske donesenim 2004.godine.³⁵ Da bi se započeo postupak zasnivanja međunarodnog usvojenja potrebno je da domaći organ utvrdi da li je on međunarodno nadležan u datom postupku. S obzirom da je Centar za socijalni rad kao organ starateljstva nadležan za postupak usvojenja djeteta, čl. 74. ZMPP ovaj organ određuje kao međunarodno nadležan u slučajevima međunarodnog usvojenja djeteta.³⁶ ZMPP ne sadrži pravila o općoj međunarodnoj nadležnosti nesudskih organa a isključiva međunarodna nadležnost predviđena je u slučaju kada je usvojenik domaći državljanin i ima prebivalište u Bosni i Hercegovini dok je mjesno nadležan organ starateljstva mjesta prebivališta odnosno boravišta djeteta ako se

32 Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, broj: 11/05-059-156/24 od 03.09.2024.godine

33 Ibid.,

34 Podaci dobiveni službenim e-mailom (edisa.bajraktarevic@bdcentral.net) od strane šefa Službe dječije zaštite, Pododjeljenja za socijalnu zaštitu, Odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta BiH dana 16.09.2024. godine

35 Uputstvo o metodama utvrđivanja podobnosti djeteta i osobe koja želi usvojiti dijete i načinu izrade mišljenja o podobnosti za usvojenje (Sl.novine F BiH, br.17/2006); Uputstvo o postupku usvojenja djece RS (Sl.glasnik RS- a br.27/2004)

36 Čeranić, D., Stvarna nadležnost za zasnivanje usvojenja, Pravna misao, Sarajevo, br.5-6/2010, str.25-43

njegovo prebivalište ne može utvrditi. Organu starateljstva je povjerena posebna međunarodna nadležnost da odlučuje o zasnivanju usvojenja ako je usvojitelj državljanin Bosne i Hercegovine i ima prebivalište u Bosni i Hercegovini kao i kad zajednički usvajaju bračni partneri dovoljno je da jedno od njih ispunjava prethodno navedene kriterijume.³⁷ Nakon što se utvrdi koji domaći organ je međunarodno nadležan u postupku međunarodnog usvojenja te da strani državljani ispunjavaju uslove koji su propisani zakonodavnim normama porodičnog prava u Bosni i Hercegovini pristupa se određivanju mjerodavnog prava odnosno prava koje je relevantno za primjenu u datoj porodično-pravnoj situaciji. ZMPP propisuje da je za zasnivanje i prestanak usvojenja mjerodavno pravo države čiji su državljani usvojitelji i usvojenik.³⁸ Ipak najčešći slučaj kod međunarodnih usvojenja je da su državljanstva usvojenika i usvojitelja različita te u tom slučaju ZMPP propisuje kumulativnu primjenu prava objiju država čiji su oni državljani te ako bračni partneri usvajaju zajednički mjerodavna su kumulativno prava države čiji je usvojenik državljanin i prava država čiji državljani i jedan i drugi bračni partner.³⁹ Bitno je naglasiti da je moguća i samo primjena domaćeg prava u postupku zasnivanja međunarodnog usvojenja zbog instituta renvoi i javnog poretka u situaciji kada su usvojitelji strani državljani a kada imaju prebivalište ili uobičajeno boravište u Bosni i Hercegovini a kolizione norme njihovog nacionalnog prava, na koje upućuje naša koliziona norma kao tačku vezivanja uzima prebivalište ili uobičajeno boravište.⁴⁰ Osim toga moguće je i upućivanje na pravo neke treće države ukoliko usvojitelji imaju prebivalište ili uobičajeno boravište uistoj a ne u državi čiji su oni državljani.⁴¹ Kada je u pitanju sama forma usvojenja mjerodavno je pravo države u kojoj se usvojenje zasniva.⁴² Međutim, prema pozitivno pravnim propisima koji regulišu

37 Duraković, A., Alihodžić, J., Demirović, R., op.cit., str. 246-247

38 čl. 44 st.1 Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl.list R BiH“ 2/92-5,13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 53/1)

39 čl.43-44 Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. List SFRJ“, br. 43/82 i 72/82-1645, „Sl.list R BiH“ 2/92-5. 13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 53/10)

40 Duraković, A., Alihodžić, J., Demirović, R., op.cit., str.248

41 Ibid., str.249

42 član 44. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima

ovu oblast a koji su preuzeti nakon disolucije SFRJ u pravni sistem Bosne i Hercegovine, strana sudska odluka priznat će se i kad je primjenjeno strano pravo ako ta odluka bitno ne odstupa od prava Bosne i Hercegovine⁴³ koje se primjenjuje na takav odnos.⁴⁴ Ukoliko se takva strana odluka odnosi na lično stanje (status) državljanina države čija je odluka u pitanju, priznati će se bez preispitivanja koja se odnose na isključivu nadležnost, suprotnost sa javnim poretom BiH i postojanje uzajamnosti.⁴⁵ Ukoliko nadležni organ Bosne i Hercegovine smatra da se strana sudska odluka odnosi na lično stanje (status) lica sa BiH državljanstvom, takva odluka podliježe preispitivanjima o: podnošenju potvrde nadležnog stranog suda odnosno drugog organa o pravosnažnosti te odluke po pravu države u kojoj je donesena; postojanju prigovora lica protiv koga je ta odluka donesena kojim je utvrđeno da to lice nije moglo učestvovati u postupku zbog nepravilnosti u postupku; postojanju isključive nadležnosti Bosne i Hercegovine; postojanju pravosnažne odluke donesene od strane suda ili drugog organa u Bosni i Hercegovini kao i o postojanju druge strane priznate odluke o istoj stvari u Bosni i Hercegovini; suprotnosti sa Ustavom te o uzajamnosti.⁴⁶ Ukoliko se strana sudska odluka odnosi na lično ime (status) stranaca koji nisu državljani države koja je donijela tu odluku, ona će priznati samo ako ispunjava uslove za priznanje u državi čiji su odnosna lica državljani.⁴⁷

drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl. list R BiH“ 2/92-5,13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 53/1)

43 U izvornom tekstu stoji zabrana odstupanja od prava SFRJ s obzirom da je ovaj pravni propis preuzet u pravni poredak Bosne i Hercegovine nakon disolucije SFRJ

44 član 93. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl. list R BiH“ 2/92-5,13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 53/10)

45 član 94. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl. list R BiH“ 2/92-5,13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 53/10)

46 članovi 87., 88., 89., 90., 91., 92., i 94. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl. list R BiH“ 2/92-5,13/94-189)

47 član 95. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“,

2.2. Međunarodno usvojenje djeteta: Konvencijska rješenja

U procesu međunarodnog usvojenja djeteta najvažnije je razlikovati da li je usvojenje djeteta iz zemlje koja je Ugovorna stranka Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi sa međudržavnim usvojenjem donesene u Hag-u 1993.godine (u nastavku Haška konvencija).⁴⁸ Pored prethodne, od iznimne važnosti za predmetni institut je i Konvencija o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u odnosu na roditeljsku odgovornost i o mjerama za zaštitu djece.⁴⁹ Haška

br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl.list R BiH“ 2/92-5,13/94-189, „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br.53/10)

48 Vodić kroz međudržavno posvojenje, dostupno na: Vodi c_kroz_ medj unarodno_pos voj enj e. pdf (adopt a.hr) , pristupljeno: 23.07.2024.godine

49 Haška konvencija od 19. oktobra 1996. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznanju, ovrsi i suradnji u području roditeljske odgovornosti i mjerama za zaštitu djece razmatra različita pitanja u području međunarodne zaštite djece. Zbog širokog područja primjene Konvencija je svugdje relevantna. Nadalje, Konvencija je odgovor na stvarnu i dokazanu globalnu potrebu za boljim međunarodnim okvirom za prekogranična pitanja zaštite djece. U okviru rada Stalnog ureda Haške konferencije o međunarodnom privatnom pravu i dalje se otkrivaju situacije u kojima su ugrožena djeca i koje bi se mogle olakšati primjenom Konvencije iz 1996. Uz to, u Konvenciji se slijedi inovacija uvedena haškim konvencijama o djeci iz 1980. i 1993. time što se međunarodni pravni okvir kombinira s mehanizmima suradnje. To uključivanje struktura suradnje u Konvenciju ključno je za postizanje njezinih ciljeva. Tim se strukturama promiču bolja prekogranična razmjena informacija i uzajamna pomoć te se u različitim državama osigurava uspostava mehanizama kojima se osigurava puni praktični učinak pravnih pravila. Djeca koja bi trebala imati korist od ove Konvencije su: djeca koja su predmet međunarodnih sporova između roditelja zbog skrbi ili pristupa/kontakta, djeca koja su predmet međunarodne otmice (pa i u onim državama koje se ne mogu pridružiti Haškoj konvenciji o otmici djece iz 1980.), djeca koja su smještena u sustave alternativne skrbi u inozemstvu koji nisu obuhvaćeni definicijom usvojenja

konvencija se odnosi samo na usvojenja kojima se zasniva trajni odnos između roditelja i djeteta.⁵⁰ Nadalje, ona svojim odredbama određuje koji uslovi u pogledu podobnosti, sigurnosti i informisanosti djeteta moraju biti ispunjeni da bi došlo do zasnivanja međunarodnog usvojenja.⁵¹ Pristanak bioloških roditelja mora biti dat u pisanom obliku i na zakonit način.⁵² Potencijalni usvojitelji moraju prije svega predati zahtjev za međunarodno usvojenje ali uz njega moraju predati i: pozitivno mišljenje o podobnosti i prikladnosti za usvojenje prevedeno na jezik države iz koje se dijete usvaja, prevod svih podataka koje prilažu za izradu izvješća koje se šalje državi porijekla djeteta a koje uključuje identitet, podatke o zdravstvenom i finansijskom stanju, razlozima za usvojenje itd.⁵³

U narednom poglavlju konvencije propisuju se učinci usvojenja koji su identični kao da je dijete usvojeno od strane domaćeg državljanina te da se postojeći odnos s biološkim roditeljima ukoliko je postojao ukida.⁵⁴ Posljednji dio konvencije propisuje opće odredbe među kojima se naglašava da niko ne smije primati novčanu korist ili neku vrstu poklona od usvojenja te da se u cijelom postupku zasnivanja međunarodnog usvojenja mora postupati hitno.⁵⁵ Za ovu oblast od velike važnosti su i dva dokumenta Vijeća Europe, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih Sloboda (u nastavku: EKLJP) i Europska konvencija o usvojenju djece (u nastavku EKU). EKLJP je jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata za zaštitu i garanciju ljudskih prava a u našem zakonodavstvu ima i primat nad svim ostalim zakonima i pravnim propisima. Ova konvencija garantuje pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života⁵⁶ te uživanje svih prava bez diskriminacije na osnovu rase, spola, boje kože, vjeroispovjesti, jezika, nacionalnog porijekla ili na nekoj drugoj osnovi.⁵⁷ EKU donesena

te stoga ni područjem primjene Haške konvencije o međudržavnom usvojenju iz 1993., djeca koja su žrtve prekogranične trgovine ljudima i drugih oblika iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, djeca koja su izbjeglice ili maloljetnici bez pratećeg, djeca koja se sa svojim porodicama sele u druge zemlje.

50 Ibid.,

51 Haška konvencija, čl.1. i 2.

52 Haška konvencija, čl.4.

53 Kadić, L., op.cit., str.8

54 Haška konvencija, čl. 26.

55 Haška konvencija, čl.32. i 35.

56 EKLJP, čl.8

57 EKLJP, čl.14

je 1967. godine a revidirana 2008. godine. Prilikom revidiranja većina odredaba je ostala ista. Osim toga što propisuje da se dijete može usvojiti do 18. godine života⁵⁸ ona propisuje i da se dijete ne može usvojiti ukoliko to nije u najboljem interesu djeteta.⁵⁹ Pored toga ova konvencija je izričita u potrebi pribavljanja pristanka roditelja kod zasnivanja usvojenja koji mora biti dat u slobodnoj volji i u potrebnom obliku.⁶⁰ Promjene nastale revidiranjem ove konvencije odnose se na dobnu granicu usvojitelja i mogućnosti usvojenja od strane istospolnih partnera ukoliko je takav vid usvajanja dozvoljen nacionalnim zakonodavstvima država.⁶¹ Bosna i Hercegovina nije potpisnica revidirane EKV. Za međunarodno usvojenje i Ujedinjene narode (u nastavku UN) bitne su 1959. i 1989. godine jer su od strane UN-a upravo tih godina donesene Deklaracija o pravima djeteta i Konvencija o pravima djeteta. Prva od njih, Deklaracija o pravima djeteta nije se odnosila direktno na međunarodno usvojenje ali je imala za cilj postaviti temeljna načela za zaštitu djece pri čemu se na svako načelo sadržano u Deklaraciji može gledati kao na pretpostavku koja se mora ispuniti da bi došlo do zasnivanja međunarodnog usvojenja.⁶² Nadalje, 1989. godine Konvencija o pravima djeteta polazi od uvjerenja da dijete radi skladnog i potpunog razvoja svoje ličnosti, treba rasti u porodičnoj sredini, u ozračju sreće, razumijevanja i ljubavi. Konvencija o pravima djeteta normira kao primarnu obavezu, obavezu države na posebnu pomoć kada je dijete stalno ili privremeno lišeno svog porodičnog okruženja ili u situaciji kada ono zbog ličnih interesa dalje ne može ostati u tom okruženju.⁶³

Najbitnije odredbe ove konvencije vezane za predmetni institut odnose se na potrebu posvećivanja posebne pažnje dobrobiti djeteta⁶⁴ te potrebu saglasnosti nadležnih organa.⁶⁵ Osim toga, prema odredbama ove

58 Europska konvencija o usvojenju djece, čl.1

59 Europska konvencija o usvojenju djece, čl.4

60 Europska konvencija o usvojenju djece, čl.5

61 Kadić., L., op.cit., str.9

62 Ibid.,

63 Bećiraj., A., Bakrač., A., Primjena Konvencija o pravima djeteta u Bosni i Hercegovini, Pravni vijesnik god 30., br.2.,2014., str. 95.

64 UN Konvencija o pravima djeteta, čl. 21

65 UN Konvencija o pravima djeteta, čl. 21



konvencije međunarodno usvojenje se može zasnovati samo kada dijete ne može biti zbrinuto u zemlji porijekla i uz poduzete sve mjere sprječavanja nezakonitog transportovanja djeteta u inostranstvo.⁶⁶

2.3. Međunarodno usvojenje djeteta: uporedno pravni prikaz

Svaka država u svojim nacionalnim zakonodavstvima sadrži odredbe koje regulišu mogućnost međunarodnog usvojenja. Prilikom zasnivanja istog primjenjuju se kumulativno zakonske odredbe države iz koje se dijete usvaja sa zakonskim odredbama države usvojitelja. Države imaju pravo da omoguće međunarodno usvojenje samo između država sa kojima imaju potpisane bilateralne sporazume.⁶⁷ Pored toga one mogu i postaviti razne uslove poput Kine da godišnji prihod usvojitelja po članu porodice mora biti minimalno 10 000 USD te da usvojitelji ne mogu biti HIV pozitivne osobe i Poljske koja prednost u međunarodnom usvojenju daje porodicama katoličke vjeroispovjesti.⁶⁸ Države imaju pravo uvesti i privremenu ili trajnu zabranu međunarodnog usvojenja zbog sigurnosnih ili drugih razloga.⁶⁹ U postupku zasnivanja međunarodnog usvojenja najbitnije je informisati se da li je zemlja djetetovog porijekla potpisnica Haške konvencije jer se od toga bitno razlikuje cjelokupan postupak usvojenja. Ukoliko se nakon podnošenja zahtjeva organu starateljstva podnosilac zahtjeva odlučio za usvojenje djeteta iz države potpisnice Haške konvencije potrebno je zahtjev za međunarodno usvojenje podnijeti organu koji je Haškom konvencijom određen kao

66 UN Konvencija o pravima djeteta, čl. 11

67 Laklija, M.; Šagi, A.; Međunarodno posvojenje-moguće zloupotrebe instituta i važnost prava djeteta na razvoj kulturnog identiteta, *Socijalne teme*, 2020.god., str.13.,

68 Vodić kroz međudržavno posvojenje, dostupno na: [Vodić_kroz_medyunarodno_posvoj_e_nj_e.pdf](#) (adop t a.hr), pristupljeno: 23.08.2024.godine

69 From public policy to politics in Croatia: an impossible mission?, dostupno na: [#Femal eF o wa rd Int ernat ional : F rom publ ic poli cy to poli tics in C roat ia: an i mpos s ibl e mi s s i on?](#) (frei hei t .org), pristupljeno: 23.07.2024.godine

Središnje tijelo za provedbu iste.⁷⁰ Većinom su u svim državama kao Središnja tijela označena izvršna tijela države koja se bave pitanjima socijalne politike (ministarstva). Središnje tijelo države usvojitelja će nadalje kontaktirati središnje tijelo države porijekla djeteta i pribaviti će sve podatke o mogućnosti saradnje sa tom državom.⁷¹ Podnositelj zahtjeva neće imati direktnu komunikaciju sa organima u državi porijekla djeteta, sva komunikacija će se odvijati putem Središnjih tijela države porijekla djeteta i države usvojitelja.⁷²

Ukoliko se podnositelj zahtjeva odlučio za usvojenje djeteta iz zemlje koja nije potpisnica Haške konvencije potrebno je da se samostalno zahtjevom za usvojenje obrati nadležnom tijelu za usvojenje države iz koje se odlučio usvojiti.⁷³ Prethodno navedeno treba obaviti sukladno propisima države porijekla djeteta te nadležnom organu samostalno dostaviti lični dosije. Dosije zapravo podrazumijeva skup svih potrebnih dokumenata (uvjerenja, potvrde, platne liste itd) prevedenih od strane sudskog tumača na jezik države porijekla djeteta. Pored prevoda sudskog tumača u većini slučajeva dokumenti iz dosijea trebaju biti apostilirani od strane nadležnog suda.⁷⁴ Kada podnositelj zahtjeva od strane nadležnog tijela bude izabran kao potencijalni usvojitelj određenog djeteta, nadležno tijelo države porijekla djeteta podnositelju zahtjeva treba dostaviti zdravstvene, razvojne, porodične i druge bitne podatke o djetetu. Ako je država ugovornica Haške konvencije svi podaci biti će dostavljeni putem Središnjih tijela država porijekla djeteta i usvojitelja.⁷⁵ Usvojenje će biti moguće ako se oba Središnja tijela usaglaše da je usvojenje u najboljem interesu djeteta te da su ispunjene sve zakonske pretpostavke sukladne Haškoj konvenciji. Ukoliko država nije ugovornica Haške konvencije sva komunikacija od strane nadležnog tijela zemlje porijekla djeteta biti će usmjerena direktno prema podnosiocu zahtjeva za usvojenje.⁷⁶ Nakon završetka postupka međunarodnog usvojenja djeteta iz države potpisnice Haške konvencije Središnje tijelo države u kojoj je proveden postupak usvojenja izdati će usvojiteljima potvrdu iz

70 Vodić kroz međudržavno posvojenje, dostupno na: Vodi c_kroz_ medj unarodno_pos voj e nj e.pdf (adop t a.hr), pristupljeno: 23.08.2024.godine

71 Ibid.,

72 Ibid.,

73 Ibid.,

74 Ibid.,

75 Ibid.,

76 Ibid.,

čl. 23 Haške konvencije da je usvojenje provedeno sukladno Konvenciji te će takvo usvojenje biti priznato u ostalim državama članicama.⁷⁷ Uprkos ovome preporučuje se ishodenje potvrde Odluke o usvojenju na nadležnom sudu radi njenog lakšeg prihvatanja i ostvarivanja prava iz usvojenja. Ako je dijete usvojeno iz zemlje nepotpisnice Haške konvencije usvojitelji moraju tražiti priznanje strane Odluke o usvojenju pred nadležnim sudom.⁷⁸

77 Haška konvencija, čl. 23

78 Postupak priznavanja stranih sudskih i arbitražnih odluka u BiH pokreće se prijedlogom ovlaštenog subjekta. Uz prijedlog se treba priložiti: originalna strana sudska ili strana arbitražna odluka čije se priznavanje traži s potvrdom nadležnog suda, odnosno drugog tijela, o pravomoćnosti iste po pravu države u kojoj je donesena ili ovjerena kopija istih, prijevod odluke od strane sudskog tumača s zvaničnih listi stalnih sudskih tumača, izvadak iz matične knjige vjenčanih, ako se radi o priznavanju stranih sudskih odluka o razvodu braka te dokaz u uplati sudske takse prema nadležnom zakonu o sudskim taksama. Za priznavanje i izvršenje stranih sudskih i arbitražnih odluka mjesno je nadležan sud na čijem području treba provesti postupak priznavanja odnosno izvršenja. Nadležnost Kantonalnog suda da odlučuje o priznanju odluka stranih sudova, stranih trgovačkih sudova i stranih arbitraža određena je Zakonom o sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine „broj: 38/05, 22/06, 63/10, 72/10, 7/13, 52/14 i 85/21). Postupak priznavanja se provodi po odredbama Zakona o vanparničnom postupku, u kojem se shodno primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno, kao i Zakon o rješavanju sukoba Zakona s propisima drugih zemalja („Službene novine SFRJ“ broj 43/82, 72/82), te Uredbe sa zakonskom snagom o priznavanju i primjeni saveznih zakona koji se u BiH primjenjuju kao republički propisi („Službene novine Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 2/92). U Republici Srpskoj nadležnost Okružnog suda da odlučuje o priznavanju odluka stranih sudova, stranih trgovačkih sudova i stranih arbitraža određena je Zakonom o sudovima RS („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 37/06). Postupak se provodi prema odredbama Zakona o vanparničnom postupku, u kojem se shodno primjenjuju odredbe Zakona o parničnom postupku, ako zakonom nije drugačije određeno, kao i Zakon o rješavanju sukoba

Da bi se međunarodno usvojeno dijete upisalo u matične knjige države u koju je usvojeno, dodjeljivanje matičnog broja djetetu kao i samog državljanstva potrebna je važeća Odluka o usvojenju, koja mora biti priznata od strane nadležnih domaćih tijela. Usvojitelji su dužni nadležni organ starateljstva kao i Središnje tijelo obavijestiti o zasnovanom međunarodnom usvojenju.⁷⁹

Krajem 2022.godine u komšijskoj Republici Hrvatskoj (u nastavku HR) je aktualizirana problematika međunarodnog usvojenja nakon što su četiri bračna para, državljana HR, usvojila djecu iz DR Kongo a koja nije potpisnica Haške konvencije.⁸⁰ Čitav postupak se odvijao na osnovu međunarodno privatnog prava RH i nacionalnog zakonodavstva DR Kongo.⁸¹ Nadležni sud zemlje porijekla djece je donio Odluku koja je priznata u HR te su na osnovu nje djeca upisana u matične knjige, dobila državljanstva i važeće pasose.⁸² Zambijske vlasti su nakon toga na aerodromu u Zambiji prilikom putovanja hrvatskih državljana-usvojitelja sa usvojenom djecom, usvojitelje pritvorili zbog sumnje na trgovinu djecom i krivotvorenje dokumenata.⁸³ Nakon toga je uslijedio sudski postupak a sve iz razloga proglašenja moratorija, odnosno zabrane međunarodnog usvojenja djece od strane DR Kongo tokom 2016.godine.⁸⁴ Hrvatski državljani-usvojitelji su završetkom sudskog postupka oslobođeni optužbi te su se sa djecom vratili u HR ali je ovaj slučaj otvorio niz pitanja koja se prije svega odnose na priznanja stranih sudskih odluka o usvojenju i mogućnosti sankcionisanja istih ukoliko su protivne pravnim propisima.⁸⁵

Zakona sa propisima drugih zemalja ("Službeni list SFRJ" broj 43/82, 72/82)

79 Haška konvencija, čl. 23

80 Guštin, M., Rešetar, B., Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Konga, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 73, (5) 881-929, 2023.god., str. 885

81 Ibid.,

82 Ibid.,

83 Ibid., str. 885

84 Loi N° 16/008 du 15 Juillet 2016 Modifiant et Completant la Loi N° 87-010 du 1er Aout 1987 Portant – Code de la Famille (Zakon br. 16/008 od 15. srpnja 2016. god s izmjenama i dopunama Zakona br. 87-010 od 1. augusta 1987. – Obiteljski zakon)

85 Guštin, M., Rešetar, B., op.cit., str.886

3. PREDNOSTI I NEDOSTACI MEĐUNARODNOG USVOJENJA DJETETA

Osim ogromne sreće koja prati svako legalno zasnovano usvojenje, međunarodno usvojenje prati i dugo trajanje postupka te enormno veliki troškovi postupka. Procjenjuje se da troškovi po jednom međunarodnom usvojenju iznose od 10.000 do 40.000 EUR-a, zavisno od države do države.⁸⁶ Troškovi uključuju: prevod potrebnih dokumenata na jezik države iz koje dijete potiče, troškove advokata ili agencije u državi porijekla djeteta, sudske troškove u državi državljanstva usvojitelja kao i u djetetovoj državi porijekla te troškove zdravstvenog osiguranja djeteta do trenutka priznanja usvojenja u državi u kojoj je usvojeno.⁸⁷ Uprkos brojnim međunarodnim dokumentima koji rade na zaštiti i sigurnosti djece, međunarodno usvojenje sa sobom nažalost može dovesti i do žrtve trgovine djecom.⁸⁸ Također međunarodno usvojenje prati i transetnički elemenat koji se javlja kada dijete iz jedne rasne ili etničke skupine bude usvojeno od strane usvojitelja koji potiču iz druge rasne ili etničke skupine.⁸⁹ Djeca u dobi između 4. i 5. godina života postaju svjesni svojih različitosti u odnosu na okolinu.⁹⁰ Nadalje, dodatne dugotrajne posljedice koje se mogu odraziti po dijete su gubitak kulture iz koje potiče, zaborav maternjeg jezika, promjene vjerskog uvjerenja kao i samog identiteta djeteta u vidu promjene njegovog imena i prezimena dodijeljenog po rođenju. Usvojenici druge boje kože ili karakterističnog izgleda koji se razlikuje od izgleda većine u sredini u koju su usvojeni, često znaju biti žrtve diskriminacije što može stvoriti traume za daljnji život.⁹¹

86 Vodić kroz međudržavno posvojenje, dostupno na: Vodić kroz_ međunarodno_posvojenje.pdf (adopt a.hr), pristupljeno: 23.08.2024.godine

87 Ibid.,

88 Lakija, M., Šagi, A., op.cit., str.21

89 The National Association of Black Social Workers (NABSW) svoj rad je u prošlosti bazirao na protivljenju usvojenja djece crne rase od strane usvojitelja bijele rase međutim istraživanje iz 2011.godine od strane Simona i Altsteina potvrdilo je kako ne postoji značajna statistička razlika između usvojenika crne rase koji su odgajani od strane usvojitelja bijele rase i obrnuto.

90 Huh, N. S., Reid, W. J., Intercountry, transracial adoption and ethnic identity: A Korean example. *International Social Work*, 43(1), 2000.god., str. 75–87.

91 Lakija, M., Šagi, A., op.cit., str.24

Međunarodno usvojenje kao primarni izbor usvojitelja prema jednom istraživanju provedenom u period od 2008.do 2010.godine najčešće je motivisano željom da dijete bude što dalje od bioloških roditelja.⁹² Nadalje, isto bi se dalo protumačiti kao prednost za usvojitelje ali istovremeno i kao velika smetnja za usvojenika u smislu njegovog prava na saznanje svog porijekla, prava na vlastiti identitet te na njegova prava pristupu informacijama o vlastitom usvojenju. U kategoriju djece koja se međunarodno teže usvajaju spadaju djeca starija od 6 godina zbog mogućnosti postojanja njihove privrženosti prema biološkim porodicama, kulturi i državi iz koje potiču.⁹³ Uz to, međunarodno usvojenje potencijalnim usvojiteljima nudi mogućnost „izbora“ kako starosti tako i spola djeteta te se samim time čini privlačnijim za usvojenje licima zainteresiranim za isto.⁹⁴

4. PRIJEDLOZI DE LEGE FERENDA

Na tragu detektiranih problema međunarodnog usvojenja sve su glasniji zahtjevi za zabranom usvojenja iz država koje nisu stranke Haške konvencije. Zabrana usvojenja djece iz ovih država osim što vodi jačanju, sigurnosti i zaštiti djece ide i u pozitivnom smjeru onemogućavanja trgovine djecom. S toga bi u pogledu BiH i instituta međunarodnog usvojenja prvi korak trebao biti njeno ratificiranje Haške konvencije. Da bi se zaštitila prava i interesi svih sudionika postupka potrebno je forsirati sklapanje bilateralnih i multilateralnih ugovora kojima bi postupci međunarodnog usvojenja od početka do kraja bili transparentniji.⁹⁵ Hrvatski zakonodavac je zbog nedavno aktuelnog slučaja međunarodnog usvojenja djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana izvršio dopune ZMPP-a i predvidio dodatne obaveze radi pravne sigurnosti zasnivanja međunarodnog usvojenja. Prema hrvatskom zakonodavstvu strana

92 Malm, K., Welte, K., Exploring Motivations to Adopt. *Adoption Quarterly*, 13, 2010., str. 185-208.

93 Matković, P., Modić Stanke, K., Topčić- Rosenberg, D., Prepreke posvojenju "teže posvojive djece". Zagreb: ADOPTA., 2016.god., str.5

94 Rosenthal, J., Groze, V., A Longitudinal Study of Special-Needs Adoptive Families. *Child Welfare*, 73(6), 1994.god., str. 689-706

95 Guštin, M., Rešetar, B., op.cit., str. 916

sudska odluka o usvojenju djeteta iz zemlje koja nije stranka međunarodnog ugovora kojim se uređuje pitanje međunarodnog usvojenja priznat će se tek nakon što sud diplomatskim putem provjeri autentičnost te odluke i ako je podnositelj prijedloga uz dokaz o pravomoćnosti te odluke po pravu države u kojoj je donesena podnio i dokaz o legalizaciji te odluke sukladno zakonu kojim se uređuje legalizacija isprava u međunarodnom prometu.⁹⁶ Pored prijeko potrebnog dokaza o pravomoćnosti, prethodno predstavlja i dodatnu pretpostavku priznanja što bi isto trebale u svoja zakonodavstva uvesti i druge zemlje zainteresovane za pravnu sigurnost svakog zasnovanog međunarodnog usvojenja. Obaveza legalizacije strane odluke trebala bi biti povjerena sudovima a ne strankama. Pored toga, da bi se doprinijelo dodatnoj pravnoj sigurnosti međunarodnog usvojenja potrebno je određivanje konkretnih rokova postupanja u vezi sa svim radnjama zasnivanja međunarodnog usvojenja te što konkretnija i bliža obaveza saradnje sa nadležnim tijelima države porijekla djeteta. Dodatna obaveza obligatorne prirode bila bi što bliža saradnja sa UNICEF-om i drugim sličnim međunarodnim organizacijama kojima je primarni cilj najbolji interes djeteta. Složenost međudržavnih usvojenja zahtjeva sveobuhvatan pristup njihovoj reformi koja bi dovela do dodatne zaštite pravne sigurnosti i zaštite interesa svakog sudionika tog postupka. Najpozitivnije rješenje u vezi regulisanja nedostataka zasnivanja međunarodnog usvojenja bilo bi donošenje tzv. implementacijskog zakona. Implementacijski zakon bio bi jedinstveni propis koji bi pružao preventivan učinak sprječavajući nezakonita međunarodna usvojenja te bi garantovao adekvatniju zaštitu svih stranaka u postupku a ponajprije bi štitio najbolji interes djeteta.⁹⁷ Razvojem ovog instituta bilo bi potrebno istovremeno razvijati i jačati strukturu organa nadležnih za zasnivanje međunarodnog usvojenja te u istima formiranje posebnih odjeljenja koja bi se bavila isključivo međunarodnim usvojenjem. Nadalje, ukoliko bi došlo do formiranja posebnih odjeljenja ona bi mogla raditi na istraživanjima potreba potencijalnih usvojitelja kao i rješavanju određenih teškoća koja se javljaju u tom postupku. Da bi se iskustva međunarodnog usvojenja mogla unaprijediti i evaluirati potrebna je i konstantna edukacija i razradnja programa podrške potencijalnih usvojitelja, koje bi mogle biti pružene i poboljšane radom posebnog odjeljenja.

96 Zakon o međunarodnom privatnom pravu Republike Hrvatske (Narodne novine 101/2017, 67/2023), čl. 67 st.1; 71a st.1

97 Guštin, M., Rešetar, B., op.cit., str. 917

5. ZAKLJUČAK

Temeljno načelo u postupku međunarodnog kao i svakog drugog oblika usvojenja djeteta jeste najbolji interes djeteta. Iako međunarodno usvojenje nije regulisano jedinstvenim dokumentom čak ni unutar članica EU, sve članice su saglasne oko temeljnih načela istoga. Ona pored najboljeg interesa djeteta podrazumijevaju odobrenje za usvojenje i pristanak bioloških roditelja. Institut međunarodnog usvojenja djeteta možemo definisati i kao krajnju mjeru adekvatnog zbrinjavanja djeteta ukoliko ono ne može biti zbrinuto od strane bioloških roditelja, članova porodice ili u zemlji svog porijekla. Pored mogućnosti zloupotrebe ovog instituta u pravcu ostvarivanja nezakonitih radnji zasnivanjem istog otvara se pitanje ograničavanja prava djeteta na saznanje svog porijekla i prava na vlastiti identitet koja su svakom čovjeku garantovana. Njegovo zasnivanje ne smije rezultirati uskraćivanjem djetetovih prava zagarantovanih konvencijama pa tako ni uskraćivanjem djetetovog prava na saznanje svog porijekla i vlastitog identiteta. Međunarodno usvojenje se pokazalo primamljivim za usvojitelje i zbog mogućnosti odabira djeteta odnosno većeg izbora u smislu starosti i spola djeteta koje se usvaja kao i zbog manje mogućnosti kontakta djeteta sa biološkim roditeljima. Prepoznata je potreba za kvalitetnijim zakonskim rješenjima i procedurama vezanim uz međunarodno usvojenje, većom informiranosti javnosti i kvalitetnijom podrškom usvojiteljima i djeci te su se s razvojem ovog instituta paralelno razvijali i unapređivali sistemi koji su usko vezani uz ovaj poput sistema socijalne pomoći i zdravstvenog sistema. Pored svega do sada postignutog na ovom polju, postoji još mnogo prostora za razvoj i boljitak istog. Kao primarno potrebno je donijeti implementacijski zakon kojim bi se determinisale materijalne i procesne pretpostavke međunarodnog usvojenja. Od iznimnog značaja bilo bi i provođenje istraživanja koje bi se bavilo zadovoljstvom trenutnih programa podrške i edukacija usvojiteljima kako bi se dalje moglo lakše raditi na unapređenju istoga.

U Bosni i Hercegovini sve više opada interes za međunarodnim usvojenjem. Na mali broj međunarodnih usvojenja u Bosni i Hercegovini utiče prije svega činjenica da Bosna i Hercegovina nije potpisnica Haške konvencije iz 1993.godine. Bosanskohercegovačkom porodičnom zakonodavstvu neminovno predstoji harmonizacija sa europskim porodičnim pravom a zatim i ratificiranje Haške konvencije iz 1993. godine kao i potpisivanje revidirane Europske konvencije o usvojenju



djeteta. U pogledu reformi odredaba o usvojenju bosanskohercegovačko zakonodavstvo bi se u tački preciziranja određenih odredaba moglo ugledati na susjednu Republiku Hrvatsku. Osim toga, problem malog broja međunarodnog usvojenja u Bosni i Hercegovini leži i u činjenici da u Bosni i Hercegovini općenito nema djece podobne za usvojenje. Djeca smještena u javne ustanove ne ispunjavaju uslove propisane domaćim pozitivnim zakonodavstvom da bi bila usvojena.

Porodice koje želja za roditeljstvom i proširenjem iste odvede u smjeru međunarodnog usvojenja moraju biti svjesne da činom zasnivanja istog postaju multikulturalne te da u tom slučaju više nije bitno ni biološko porijeklo kao ni rasa, vjeroispovjest i nacija usvojitelja i usvojenika već isključivo ljubav, pažnja i sigurnost koju će jedni drugima pružiti.

6. LITERATURA:

1. Alihodžić, J., Duraković, A., Zakon o međunarodnom privatnom pravu u Bosni i Hercegovini - retrospektiva i perspektiva normativnog uređenja, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli, br. 1, 2023.
2. Alihodžić, J., Razvoj Evropskog međunarodnog privatnog prava: pravci reforme zakonodavstva u Bosni i Hercegovini, OFF-SET Tuzla, 2012;
3. Alinčić, M.; Bakarić, Abramović, A.; Hrabar, D.; Jakovac., Lozić., D.; Korać., A.; Obiteljsko pravo, Zagreb: Birotehnički-centar za dopisno obrazovanje, 1994.godine.,
4. Bećiraj., A., Bakrač., A., Primjena Konvencija o pravima djeteta u Bosni i Hercegovini, Pravni vijesnik god 30., br.2.,2014.god.,
5. Čović, A., Razvoj usvojenja kroz istoriju i savremeno pravni i društveni izazovi u oblasti zaštite dece bez roditeljskog staranja, Revija za europsko pravo:XXV,Udruženje za europsko pravo, Kragujevac, 2023.god.,
6. Ćeranić, D., Stvarna nadležnost za zasnivanje usvojenja, Pravna misao, Sarajevo, br.5- 6/2010 god.,

7. Dika, M., Knežević, G., Stojanović, S., Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i proesnom pravu, Beograd 1991.god.,
8. Družić, S., Ćoralić, Z., Usvojenje kao oblik porodično-pravne zaštite djece, Zbornik Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću XV. 2023.god.,
9. Duraković, A., Alihodžić, J., Interstate and Cross-Border Family Relations in Bosnia and Herzegovina: The Intricacies of Multi-Layered Legal System, Balkan Yearbook of European and International Law, 2022;
10. Duraković, A.; Alihodžić, J.; Demirović, R.; Pravo stranaca na usvojenje u Bosni i Hercegovini, Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, br.20, Mostar, 2023.god.,
11. Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama
12. Europska konvencija o usvojenju djece
13. Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, broj: 05 -31/13-2156/24, Sarajevo, 03.09.2024.godine
14. From public policy to politics in Croatia: an impossible mission?, dostupno na: # Fe ma l e F o wa r d l n ter na ti o na l: From public policy to politics in Croatia : an impossible
15. Guštin, M., Rešetar, B., Međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj kroz prizmu slučaja posvojenja djece iz DR Konga, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 73, (5), 2023;
16. Haška konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem iz 1993;
17. Huh, N. S., Reid, W. J., Intercountry, transracial adoption and ethnic identity: A Korean example. International Social Work, 43(1), 2000;



18. Kolarević, K., Blažeka Kokorić, S., Neke specifičnosti posvojenja djece iz drugih država, Posvojenje-različite perspektive, isti cilj, Zagreb, 2019.god.,
19. Laklija., M.; Šagi., A.; Međunarodno posvojenje-moguće zloupotrebe instituta i važnost prava djeteta na razvoj kulturnog identiteta, Socijalne teme, 2020;
20. Loi N° 16/008 du 15 Juillet 2016 Modifiant et Completant la Loi N° 87-010 du 1er Aout 1987 Portant – Code de la Famille (Zakon br. 16/008 od 15. srpnja 2016. o izmjenama i dopunama Zakona br. 87-010 od 1. kolovoza 1987. – Obiteljski zakon).
21. Lozić., D., Međunarodno posvojenje, Split, 2006;
22. Malm, K., Welti, K., Exploring Motivations to Adopt. Adoption Quarterly, 13, 2010,
23. Matković, P., Modić Stanke, K., Topčić- Rosenberg, D., Prepreke posvojenju “teže posvojive djece”. Zagreb: ADOPTA., 2016.,
24. Mehanović H., Usvojenje djece u šerijatskom i uporednom pravu, Godišnjak Behram-begove medrese u Tuzli, str. 29., dostupno na: [k a p i j a _ 5 _ 2 _ m e h a n o v i c . p d f \(b b m . e d u . b a \)](#), pristup: 20.07.2024.godina
25. [m i s s i o n ? \(f r e i h e i t . o r g \)](#), pristup: 23.07.2024.godine
26. Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, broj: 11/05-059-156/24 od 03.09.2024.godine
27. Novak, A., Čuljak, A., Pravni okvir posvojenja djece izvan granica BiH, Zbornik radova Dani porodičnog prava “Porodica u aktuelnom pravnom I društvenom kontekstu” Mostar, 2022;
28. Pelc, L., Motivi posvojitelja za međunarodnim posvojenjem, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet, 2023. god.,

29. Podaci dobiveni službenim e-mailom od strane šefa Službe dječije zaštite, Pododjeljenja za socijalnu zaštitu, Odjeljenja za zdravstvo i ostale usluge Vlade Brčko Distrikta BiH;
30. Porodični zakon Brčko Distrikta ("Sl.glasnik Brčko Distrikta BiH" 23/2007)
31. Porodični zakon F BiH, ("Službene novine FBiH", br. 35/2005, 41/2005 - ispravka., 31/2014 i 32/2019 - odluka Ustavnog Suda)
32. Porodični zakon RS-a (Sl. Glasnik RS-a br. 17/2023 I 27/2024)
33. Rosenthal, J., Groze, V., A Longitudinal Study of Special-Needs Adoptive Families. Child Welfare, 73(6), 1994.god.,
34. Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece, dostupno na: Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece – Federalno ministarstvo rada i socijalne politike (fmrsp.gov.ba), pristup 10.08.2024.godine
35. Selman, P., Global statistics for intercountry adoption: Receiving states and states of origin 2004.-2020. Newcastle upon Tyne: Newcastle University., 2023.god.,
36. UN Konvencija o pravima djeteta iz 1989.godine
37. Uputstvo o metodama utvrđivanja podobnosti djeteta i osobe koja želi usvojiti dijete i načinu izrade mišljenja o podobnosti za usvojenje (Sl.novine F BiH, br.17/2006);
38. Uputstvo o postupku usvojenja djece RS (Sl.glasnik RS-a br.27/2004)
39. Varadi, T., Bordaš, B., Knežević, G., Pavić, V., Međunarodno privatno pravo, Beograd,2010.god.
40. Vodič kroz međudržavno posvojenje, dostupno na: Vodic_kroz_medjunarodno_posvojenje.pdf (adopta.hr), pristup: 23.07.2024.godine



41. Zakon o međunarodnom privatnom pravu Republike Hrvatske (Narodne novine 101/2017, 67/2023),
42. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Sl. list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82 - 1645, „Sl.list R BiH“ 2/92-5,13/94-189

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE INTERNATIONAL CHILD ADOPTION AGENCY WITH REFERENCE TO INTERNATIONAL CHILD ADOPTION IN BOSNIA & HERZEGOVINA

Dženana Bubić Kuralić, MA

PhD student at the Faculty of Law, University of Tuzla

e-mail: dzenana.bubic1995@gmail.com

SUMMARY

Children without parental care are one of the most vulnerable categories in any society and special attention should be paid to their protection and care. One of the child care modes and the protection mode of his best interests is the institute of cross-border adoption. A child can be adopted by persons who have the same citizenship as the child or by persons with a different citizenship in relation to the child. A child can be adopted in his origin country or in a another country if it is in accordance with the national laws from that law area and the international documents. In the article, the author will analyze assumptions and procedure of international adoption of a child as a special type of adoption which is allowed and according to all three valid Family Laws in Bosnia and Herzegovina. Besides, the author points out the importance of international documents in this area, the advantages and disadvantages of cross-border adoption brings with it.

Keywords: child adoption, international child adoption, ZMPP, Family law, international documents, the best interest of the child

